

**Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчально-
методичної роботи

професор Роман ВЕРНИДУБ

20 25 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

ПСИХОЛОГІЯ

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (термін навчання – 3.10)

для усіх педагогічних спеціальностей Педагогічного факультету

Київ – 2025 рік

УКЛАДАЧ ПРОГРАМИ:

Катерина ДУБІНІНА - доцентка, кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри практичної психології педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Рецензенти:

Ірина ЄВТУШЕНКО - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

Ілля ЧАНЧИКОВ доктор філософії з психології, викладач кафедри практичної психології педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Обговорено та рекомендовано до затвердження на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова «27» серпня 2025 р., протокол № 11.

Затверджено на засіданні Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова «28» серпня 2025 р., протокол № 1.

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма навчальної дисципліни «Психологія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти розроблена для усіх педагогічних спеціальностей Педагогічного факультету

Метою навчальної дисципліни є: розвиток знань, вмінь і навичок у студентів про предмет, методи та завдання загальної, соціальної, вікової, педагогічної, спеціальної психології, про їх основні категорії, місце серед інших гуманітарних наук; розширення та поглиблення знань студентів про різноманітні соціально-психологічні процеси та явища, фази дитинства, психічний розвиток дитини на етапі її становлення, розвитку, формування з урахуванням важливих психологічних новоутворень, сенситивних періодів, провідної діяльності та дозрівання нервової системи методами їх дослідження на різних вікових етапах, а також забезпечення майбутніх педагогів теоретичними знаннями з основ педагогічної психології, зокрема, формування розуміння психологічних закономірностей навчання і виховання, особливостей педагогічної діяльності; закономірності проявів психіки різних груп дітей з порушеннями розвитку.

II. ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва навчальної дисципліни, шифр за навчальним планом та кількість кредитів ЄКТС	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Семінарські	Практичні	СРС	Аудиторні	Лекції	Семінарські	Практичні	СРС
1	Психологія, шифр за навчальним планом: ПП1.01, 6 кредитів ЄКТС	68	36	14	8	112	18	10	4	4	162

III. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Загальна психологія як галузь наукових знань

Тема 1.1. Введення в загальну психологію

Зміст теми: Визначення психології як науки. Зміна і розширення предмета психології з давніх часів до наших днів, доповнення її теоріями і методами інших наук. Приклади явищ, які вивчає сучасна психологія, доступність і складність їх

наукового пізнання. Система феноменів, що вивчаються сучасною психологією. Поділ психічних явищ на процеси, властивості та стани. Відносність такого поділу. Поведінка і діяльність як предмет психології. Поняття про психіку, її функції. Методи загальної психології. Розуміння психіки різними науковими теоріями. Особливості психічного відображення. Розвиток психіки тварин. Виникнення психічного відображення. Відмінності психіки людини від психіки тварин. Свідомість людини як вища форма психічного відображення. Структура свідомості. Несвідоме, його прояв у психічних процесах, властивостях та станах людини.

Тема 1.2 Психологічна характеристика особистості та її діяльності

Зміст теми: Характеристика різних підходів до визначення особистості. Індивід, особистість та індивідуальність. Індивідні та особистісні якості людини. Основні параметри особистості: сталість, єдність та активність. Спрямованість особистості як стало домінуюча система мотивів. Установки та прагнення. Ідеали, переконання, світогляд особистості. Самоактуалізуюча особистість. Структура особистості. Самосвідомість особистості. Я-концепція та образ Я. Самооцінка, її структура та основні параметри. Самооцінка та рівень домагань.

Поняття про діяльність. Предметний характер людської діяльності. Потреби як джерело активності особистості. Мотиви діяльності. Структура діяльності. Поняття про інтеріоризацію та екстеріоризацію. Дії, їх види та структура. Засвоєння діяльності. Знання. Орієнтувальна основа діяльності. Навички та вміння. Формування навичок та основні закономірності вправлянь. Основні види діяльності особистості – гра як вид діяльності; учіння як діяльність, спрямована на засвоєння знань, вмінь і навичок та на розвиток учня; праця як діяльність.

Тема 1.3 Індивідуально-психологічні властивості особистості

Зміст теми: Поняття про здібності. Здібності та діяльність. Різниця між здібностями, знаннями, уміннями та навичками. Структура здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Рівні розвитку здібностей.

Загальна характеристика темпераменту. Історія становлення типології темпераментів. Тип вищої нервової діяльності як фізіологічна основа темпераменту. Психологічна характеристика темпераменту. Типологія темпераментів: сангвінічний, холеричний, флегматичний, меланхолійний. Відсутність чистих типів, їх змішаність у більшості людей.

Загальне поняття про характер. Характер як система найбільш стійких рис особистості, що проявляють себе в різних видах діяльності, спілкування та взаємодія людини з навколишнім світом. Характер та темперамент людини. Структура характеру. Риси характеру та закономірні зв'язки між ними. Різні підходи до типології характерів. Акцентуйовані типи характерів за К.Леонгардом.

Тема 1.4 Пізнавальні психічні процеси

Зміст теми: Поняття про увагу. Значення уваги в житті людини. Фізіологічна основа уваги. Функції уваги. Види уваги. Властивості уваги.

Поняття про уяву. Роль уяви у житті людини. Фізіологічна основа уяви. Основні функції уяви. Способи створення образів уяви. Види уяви.

Поняття про відчуття. Значення відчуттів в житті людини. Класифікація відчуттів. Загальні властивості відчуттів. Адаптація та сенсibilізація органів чуття. Синестезія.

Поняття про сприймання. Основні властивості сприймання. Класифікація та види сприймання. Сприймання простору, руху та часу.

Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в житті та діяльності людини. Види пам'яті. Процеси пам'яті. Індивідуальні особливості і типи пам'яті.

Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності. Характеристика розумових дій. Розумові операції. Форми мислення, їх види. Види мислення. Індивідуальні особливості мислення.

Тема 1.5 Емоційно-вольові психічні процеси

Зміст теми: Поняття про емоції та почуття. Значення емоцій та почуттів в житті людини. Основні функції емоцій. Види емоцій. Форми переживання емоцій, почуттів. Параметри, за якими оцінюються емоційні процеси та стани: інтенсивність, тривалість, глибина, усвідомленість, умови виникнення та зникнення, дія на організм, направленість, спосіб вираження. Фундаментальні емоції за К. Ізардом. Вищі почуття: моральні, інтелектуальні, естетичні, праксичні.

Поняття про волю, її значення в житті людини, в організації та регуляції діяльності. Підходи і тенденції розвитку уявлень про волю. Характеристика вольової дії. Структура вольової дії. Вольові якості особистості.

Змістовий модуль 2. Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання

Тема 2.1. Предмет, завдання, методи і структура соціальної психології

Зміст теми: Сутність поняття «соціальна психологія». Предмет соціальної психології. Становлення та історія розвитку соціальної психології як науки. Проблематика та основні напрямки досліджень соціальної психології. Завдання соціальної психології. Функції соціальної психології: методологічна (концептуально-ідеологічна); теоретико-пізнавальна (прогностично-відображальна); прикладна (практично-інструментальна). Структура соціальної психології. Базові категорії соціальної психології. Сфери застосування соціально-психологічних знань. Взаємозв'язок соціальної психології з іншими галузями знань. Проблеми і перспективи розвитку соціальної психології.

Характеристика методів вивчення соціально-психологічної реальності. Спеціалізовані соціально-психологічні методи. Соціально-психологічний

експеримент. Лабораторний експеримент. Тестування і тестові методики. Метод соціометричних вимірювань. Контент-аналіз і вивчення документів.

Предмет і завдання прикладної соціальної психології. Специфічні особливості прикладних досліджень у соціальній психології. Сфери прикладних соціально-психологічних досліджень.

Тема 2.2. Соціально-психологічні закономірності спілкування та міжособистісної взаємодії

Зміст теми: Поняття спілкування у соціальній психології. Загальна характеристика спілкування. Спілкування у структурі соціальних і міжособистісних стосунків. Функції спілкування. Структура спілкування. Види спілкування. Форми спілкування: бесіда, нарада, переговори, збори, публічний виступ. Рівні спілкування. Типи спілкування.

Соціальна комунікація як структурна складова спілкування. Комунікативний простір міжособистісних стосунків. Поняття комунікації. Види комунікації. Засоби комунікації. Психологічні особливості вербальної та невербальної комунікації. Суб'єктивні канали сприйняття та передача інформації. Комунікативні бар'єри та їх подолання. Специфіка міжособистісного інформаційного обміну. Загальна характеристика міжособистісної взаємодії. Поняття соціальної інтеракції. Структура інтеракції. Типи та стратегії міжособистісної взаємодії (інтеракції). Потреба людини в міжособистісних контактах та взаємодії.

Поняття соціальної перцепції. Роль соціальної перцепції у процесі взаєморозуміння. Механізми соціальної перцепції (взаєморозуміння). Атрибуція та помилки атрибуції. Деформації соціальної перцепції. Психологія впливу. Способи і механізми впливу у процесі спілкування. Реакція зараження. Паніка. Навіювання. Наслідування. Мода та чутки як соціально-психологічні феномени.

Деструктивна та конфліктна взаємодія. Причини та ознаки утрудненого спілкування. Поняття конфлікту. Види конфліктів. Причини конфліктів. Структура конфлікту. Фази та динаміка конфлікту. Стратегії конфліктної взаємодії. Управління конфліктом. Методи розв'язання конфлікту. Профілактика конфліктів.

Тема 2.3. Соціально-психологічні проблеми аналізу особистості

Зміст теми: Специфіка постановки проблеми особистості в соціальній психології. Соціально-психологічна природа особистості. Взаємозв'язок соціального та індивідуального в особистості. Біологічні та соціальні чинники розвитку особистості. Соціально-психологічний тип особистості. Соціальна зрілість особистості. Поняття соціалізації особистості. Огляд теоретичних концепцій соціалізації особистості. Етапи соціалізації особистості. Функції соціалізації. Форми соціалізації. Сфери та інститути соціалізації. Механізми соціалізації. Засоби соціалізації особистості. Моделі соціалізації особистості. Особливості соціалізації особистості в сучасних умовах. Проблема асоціалізації та соціальної дезадаптації особистості.

Соціальний статус як показник становища особистості у суспільстві. Соціальна позиція та її вплив на поведінку особистості. Установка як елемент соціальної позиції. Поняття соціальної установки. Структура соціальної установки. Функції соціальної установки в регуляції соціальної поведінки особистості. Поняття соціальної ролі та соціальної функції особистості. Роль як реалізація статусу і позиції особистості. Види соціальних ролей. Структура соціальної ролі.

Поняття просоціальної поведінки особистості. Соціально-нормативна регуляція поведінки особистості. Альтруїзм як форма просоціальної поведінки. Зовнішні (ситуативні) та внутрішні (індивідуально-психологічні) чинники альтруїстичної поведінки. Проблема асоціальної поведінки. Причини та форми асоціальної поведінки. Соціальна напруженість. Агресивна поведінка. Чинники агресивної поведінки. Психологічні методи профілактики та корекції агресивної поведінки.

Тема 2.4. Соціальна психологія груп

Зміст теми: Поняття соціальної групи. Ознаки та психологічні характеристики групи. Функції групи. Класифікація груп. Психологічні характеристики великих соціальних груп та спільностей. Структура психології соціальних груп. Класифікація великих груп. Психологічні особливості організованих соціальних груп та неорганізованих спільностей. Масові соціально-психологічні явища. Психологія етнічних груп. Поняття етнічної групи. Етнопсихологічні категорії: етнос, національний характер, національна свідомість, національна самосвідомість, менталітет, національні стереотипи, етноцетризм. Психологічні особливості українського національного характеру.

Поняття малої соціальної групи. Класифікація малих соціальних груп. Структура малої соціальної групи. Поняття про групову динаміку. Процеси групової динаміки. Утворення і розвиток малої соціальної групи. Основні стадії групоутворення. Групова згуртованість. Механізми формування групової згуртованості. Групова (міжособистісна) сумісність. Групові норми та нормативна поведінка. Проблема прийняття групового рішення. Феномен групового впливу. Види групового впливу на особистість. Групова більшість та групова меншість. Внутрішньо-групові конфлікти. Психологія міжгрупових відносин. Міжгрупове сприйняття. Міжгрупові конфлікти.

Поняття про лідерство та керівництво як персоніфіковані форми управління соціальних груп. Лідерство та керівництво: єдність і розходження. Функції керівника. Стиль керівництва і проблеми ефективності групової діяльності. Характеристика стилів керівництва. Моделі типології лідерства. Індивідуально-психологічні характеристики керівника.

Змістовий модуль 3. Основи вікової, педагогічної та спеціальної психології

Тема 3.1. Вікова психологія як галузь психологічної науки.

Зміст теми: Предмет вікової психології. Теоретичні та практичні завдання вікової психології. Основні напрями та сучасний стан розробки проблем вікової психології на Україні і за кордоном. Основні розділи вікової психології. Зв'язок вікової психології з іншими науками про людину.

Методи вікової психології, класифікація методів, специфіка їх застосування при досліджуванні психічного розвитку дітей.

Поняття про психічний розвиток дитини. Внутрішні і зовнішні умови психічного розвитку. Їх взаємозв'язок. Соціальне середовище як умова і джерело психічного розвитку і формування особистості дитини. Рушійні сили психічного розвитку. Внутрішні умови (спадковість, вроджені передумови та дозрівання нервової системи) як природна основа психічного розвитку дитини.

Закономірності психічного розвитку. Теорії психічного розвитку. Критерії періодизації психічного розвитку. Положення про провідний вид діяльності у психічному розвитку. Поняття про психологічний вік. Стабільні періоди і кризи. Психологічна структура і динаміка віку. Соціальна ситуація розвитку. Провідний тип діяльності. Основні психічні новоутворення віку. Періодизації психічного розвитку.

Тема 3.2. Дитяча психологія

Зміст теми: Криза новонародженості. Психологічна характеристика новонародженої дитини. Психологічний розвиток дитини у фазі новонародженості. Комплекс пожвавлення як перша соціальна реакція.

Соціальна ситуація розвитку. Провідний вид діяльності – безпосередньо-емоційне спілкування. Психічний розвиток дитини немовлячого віку. Криза першого року життя.

Анатомо-фізіологічні особливості дитини раннього віку. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку. Предметні дії як форма пізнавальної діяльності дитини. Збагачення активного і пасивного словника. Опанування узагальненим значенням слів. Наслідування та його роль у розвитку дитини. Формування перших навичок і звичок поведінки у дітей раннього віку. Криза 3-х років.

Фізичний розвиток дошкільника. Види діяльності дитини дошкільного віку. Гра, її види, форми і розвиток у дошкільному віці. Елементи праці і навчання в діяльності дошкільника, їх роль в психічному розвитку дитини. Місце і особливості наслідування у дошкільника. Формування початкових форм самостійності у дошкільника. Розвиток сенсомоторики в дошкільному віці. Особливості уваги і пам'яті, розвиток ранніх форм практичного мислення. Опанування пасивним та активним словником. Розвиток мови. Опанування першими поняттями, судженнями і умовиводами. Практичне засвоєння граматичної будови мови. Особливості емоційних і вольових виявів і розвиток їх у дітей. Формування звичок і розвиток самостійності поведінки. Домінуючі мотиви поведінки. Формування деяких рис характеру і здібностей. Вияв індивідуальних психологічних особливостей дітей дошкільного віку, значення їх у формуванні особистості. Новоутворення психічного розвитку дитини дошкільного віку. Готовність до навчання в школі. Види готовностей та їх

характеристика. Сучасні проблеми навчання шестиліток. Криза 6-7-ми років життя, її симптоматика.

Тема 3.3. Психологія дітей шкільного віку та дорослих

Зміст теми: Анатомо-фізіологічні особливості учня молодшого шкільного віку. Навчальна діяльність як провідна, її структура. Розвиток сенсомоторних навичок у діяльності дітей молодшого шкільного віку, роль уроків праці, малювання, співів і фізичного виховання. Розвиток спостереження і спостережливості. Особливості уваги молодших школярів. Неуважність і її причини. Особливості пам'яті молодших школярів. Вплив навчальної діяльності і спеціального навчання мнемонічним прийомом на розвиток продуктивності осмисленої пам'яті. Особливості мислення дітей молодшого шкільного віку. Практична і розумова дія. Розвиток узагальнюючої і абстрагуючої функцій мислення. Оволодіння поняттями. Особливості й розвиток усної та писемної мови молодшого школяра.

Індивідуальні особливості психічного розвитку молодшого школяра і психологічної основи індивідуального підходу в навчально-виховній роботі.

Соціальна ситуація розвитку підлітка та осіб юнацького віку. Особливості провідної діяльності підлітків, осіб раннього і зрілого юнацького віку. Характеристика спілкування підлітка з дорослими та однолітками. Навчальна та суспільно-корисна діяльність підлітків. Особливості спілкування старшокласника з дорослими і однолітками. Новоутворення у підлітковому, юнацькому віці. Розвиток самосвідомості підлітків, старшокласників та в зрілому юнацькому віці. Розвиток уваги та пізнавальних процесів (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява) підлітка та старшокласника. Розвиток емоційно-вольової сфери підлітків і старшокласників. Особливості мовлення підлітків і старшокласників. Криза у підлітковому та ранньому юнацькому віці. Загальні особливості зрілої юності. Соціальна ситуація розвитку в період зрілої юності.

Загальна характеристика ранньої та середньої дорослості. Розвиток психічних процесів та особистості у період ранньої та середньої дорослості. Нормативні кризи віку ранньої та середньої дорослості. Вікова періодизація старості. Анатомо-фізіологічні процеси старіння. Особливості психічного старіння. Криза "Я – інтеграції".

Тема 3.4. Педагогічна психологія як наука, її методи

Зміст теми: Предмет, завдання та сучасний стан розвитку педагогічної психології. Структура педагогічної психології. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками. Методи дослідження у педагогічній психології. Понятійно-категоріальний апарат педагогічної психології.

Тема 3.5. Психологія навчання та виховання

Зміст теми: Психологічна характеристика процесу навчання. Психологічний аналіз дидактичних принципів навчання. Особливості навчальної мотивації. Фактори, що впливають на ефективність навчання.

Співвідношення процесів учіння та навчання. Структура учіння. Психологічні особливості процесу засвоєння знань, умінь і навичок, показники уміння вчитися.

Підходи до визначення виховання, його закономірності. Мета, принципи, форми і методи виховного впливу. Поняття про моральність. Вчинок як одиниця моральної поведінки. Самовиховання та його специфіка. Вікові особливості виховання особистості. Виховання і гра, виховання і навчання, виховання і трудова діяльність дітей дошкільного та шкільного віку. Критерії та показники вихованості дітей. Зв'язок соціальних інститутів і сім'ї у вихованні дітей. Психологія виховання дітей з порушеннями у поведінці.

Тема 3.6. Психологія педагога та педагогічного співробітництва

Зміст теми: Сутність, структура та функції педагогічної діяльності. Спрямованість особистості педагога і типи педагогів. Педагогічні здібності та якості педагогів. Мотивація і продуктивність педагогічної діяльності у дошкільних та шкільних закладах освіти.

Способи формування психологічної культури педагогів. Психогігієна педагогічної діяльності. Синдром професійного вигорання, його причини та способи подолання. Психологічна характеристика педагогічного співробітництва та спілкування. Міжособистісні стосунки між учасниками педагогічного процесу. Роль зворотного зв'язку при спілкуванні. Стилі педагогічної діяльності.

Тема 3.7. Вступ до спеціальної психології

Зміст теми: Сутність спеціальної психології. Предмет, завдання спеціальної психології. Дитина з особливими освітніми потребами в системи суспільних відносин. Взаємозв'язок спеціальної психології з іншими галузями психології та науками. Принципи спеціальної психології. Методи спеціальної психології. Поняття норми та відхилення. Характеристика понять: норма, патологія, дефект, інвалідність. Закономірності типового та порушеного розвитку. Психологічна структура порушення розвитку. Онтогенез та дизонтогенез.

Тема 3.8. Дизонтогенез інтелектуального розвитку та при мовленнєвих порушеннях

Зміст теми: Загальна характеристика дизонтогенезу за типом ретардації. Олігофренія та її класифікація за етіологією. Чинники виникнення порушень розумового розвитку. Ступені розумової відсталості. Класифікація психічного недорозвитку: астенічна, атонічна, дисфорична, стенічна. Загальна характеристика психічного розвитку розумово відсталих дітей (основні властивості психічної діяльності). Особливості вищих психічних функцій при різних формах інтелектуальних порушень. Специфіка соціального розвитку та становлення особистості: мотиваційна сфера, образ Я, характер, самосвідомість, саморегуляція.

Затримка психічного розвитку, психологічна структура порушення. Чинники виникнення. Класифікація дітей із затримкою психічного розвитку:

конституціонального походження (гармонійний психічний та психофізичний інфантилізм); соматичного походження; психогенного походження; церебрально-органічного генезу. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ЗПР. Психологічна характеристика розвитку дитини із ЗПР. Особливості соціальних взаємовідносин, ціннісні орієнтації, образ Я та самооцінка. Специфіка психічного розвитку: ігрова діяльність, мовлення, практична та розумова діяльність.

Особливості психічного та соціального розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями: психофізична, лінгвістична та психологічна природа порушень мовлення. Огляд порушень мовлення центрального та периферійного характеру. Психолого-педагогічна класифікація мовленнєвих порушень. Загальні особливості психічного та соціального розвитку при різних типах мовленнєвих порушень.

Тема 3.9. Особливості дизонтогенезу при інших типах порушення психофізичного розвитку

Зміст теми: Психічний та соціальний розвиток при сенсорних порушеннях: сутність сурдопсихології, предмет та задачі. Чинники порушень слуху. Класифікація порушень слуху: глухі, пізнооглухлі, туговухі. Загальна характеристика психічного та соціального розвитку дітей з порушеннями слуху. Тифлопсихологія – предмет та задачі. Чинники порушення зору. Класифікація порушень зору: незрячі, слабозорі. Загальна характеристика особливостей психічного та соціального розвитку дітей з порушеннями зору.

Клініко-психологічні особливості та становлення особистості дитини при порушеннях опорно-рухової сфери: ортопсихологія – предмет та задачі. Порушення опорно-рухової сфери – дитячий церебральний параліч (ДЦП). Чинники виникнення ДЦП. Форми ДЦП: спастична деплегія, геміпаретична, гіперкінетична, подвійна гіплегія, атонічно-астатична. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ДЦП. Характеристика особистості дитини з порушеннями опорно-рухового апарату.

Клініко-психологічні особливості та становлення особистості дитини при розладах аутистичного спектра: загальна характеристика поняття розладів аутистичного спектра (РАС). Історія питання розладів аутистичного спектра: синдром Каннера, синдром Аспергера. Перші прояви РАС та базові діагностичні критерії: класичне та сучасне розуміння. Особливості моторики, пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери при розладах аутистичного спектра. Основні теорії аутизму. Характеристика особистості дитини з РАС.

IV. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основні

1. Аханова А.В. Вікова психологія в схемах та таблицях. Методичний посібник. Л.: ЛПК, 2019. 76 с.

2. Бочелюк В.Й. Психологія людини з обмеженими можливостями : навчальний посібник / В.Й. Бочелюк, А.В. Турубарова. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 264 с.
3. Варій М.Й. Загальна психологія.: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]3-тє вид. Київ: Цент учбової літератури, 2009.1007 с.
4. Видра О. Вікова і педагогічна психологія : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 112 с.
5. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. В. Скрипченко та ін. 5-те вид. Київ: Каравела, 2017. 400 с.
6. Гуцало Е.У. Психологія вікового розвитку особистості. Навчально-методичний посібник. Кіровоград, поліграфічно-видавничий центр "Імекс LTD", 2010. 216 с.
7. Дубініна К.В. Вікова психологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 176 с.
8. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
9. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс: навч. посіб. для студентів галузі знань 0101 Педагогічна освіта; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ф-т корекц. та соц. педагогіки і психології, Каф. психології освіти. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г. [вид.], 2015. 431 с.
10. Загальна психологія / за загальною редакцією академіка С. Д. Максименка. Підручник. 2-ге вид., переробл. і доп. Вінниця: Нова Книга, 2004. 704с.
11. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закладів /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук [та ін.]. Київ: Каравела, 2019. 464с.
12. Кальницька Ю. Історія соціальної психології в Україні: друга половина ХІХ – початок ХХ століття : навчальний посібник (хрестоматія). Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 264 с.
13. Кацавець Р.С. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Алерта, 2019. 112 с.
14. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2020. 224 с.
15. Коваленко А.Б., Корнєв М.Н. Соціальна психологія: Підручник. К., 2006. 400 с.
16. Коробко С.Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Літера ЛТД, 2008. 416 с.
17. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
18. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: Навч. посіб. К.: Каравела, 2012. 264 с.
19. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. К.: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
20. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. Київ: Ліра-К, 2020. 564 с.
21. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2010. 649 с.
22. Основи соціальної психології: підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
23. Павелків Р.В. Вікова психологія. Київ: Кондор, 2015. 469 с.

- 24.Партико Т. Б. Загальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 416 с.
- 25.Пахомова Н.Г., Кононова М.М. Спеціальна психологія : навчальний посібник для студентів спеціальності 6.010105 «Корекційна освіта». ПНПУ ім. В.Г. Короленка. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2015. 357 с.
- 26.Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник. Вид. 3-тє, виправ. Суми : Університетська книга, 2010. 352 с.
- 27.Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. Київ: Каравела, 2020. 418 с.
- 28.Савчин М. В. Педагогічна психологія: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2007. 424 с.
- 29.Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. навч. посіб. 3-тє видання, перероблене, доповнене (ВЦ "Академія"). Київ: Альма-матер, 2017. 384 с.
- 30.Синьов В.М. Матвєєва М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини. К.: Знання, 2008. 359 с.
- 31.Слюсаревський, М. М. Соціальна психологія : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2019. 351 с.
- 32.Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Воляннюк, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
- 33.Соціальна психологія : навчальний посібник / І. Г. Андрущенко, Т. В. Бушуєва, Т. М. Зелінська, Т. В. Зайчикова, Д. Д. Отич, Г. А. Ставицький, А. Ф. Федоренко, О. М. Склярєнко ; за ред. С. О. Ставицької, Д. Д. Отич] ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Каравела, 2018. 329 с.
- 34.Спеціальна психологія. У питаннях і відповідях: навчальний посібник / укл. О. В. Чепка. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 104 с.

Додаткові

1. Адаптація дитини до школи / Упоряд.: С.Максименко, К. Максименко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 111 с.
2. Вчителю про молодшого школяра: психологічний аспект. Випуск 2 [збірник статей]. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ: 2014. 160 с.
3. Вчителю про молодшого школяра: психологічний аспект. Випуск 3 [збірник статей]. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ: 2015. 151 с.
4. Вчителю про молодшого школяра: психологічний аспект: [збірник статей]. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ: 2013. 136 с.
5. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С.Максименко, К.Максименко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 112 с.
6. Діагностика готовності дітей до школи / [упоряд.: О. Дєдов]. Хотин, 2014. 194 с.

7. Дубініна К., Притуляк Т., Попельницька С., Гончарук В., Бондаренко Л. (2024). Особливості прокрастинації студентів під час воєнного стану в Україні. Наукові інновації та передові технології. Серія «Психологія». № 2(30) (2024). С. 1515-1526. <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/9110> DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2\(30\)-5115-1526](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-5115-1526)
8. Дубініна К.В. Прокрастинація як проблема психології особистості студента. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць*. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2018. №7 (52). С. 172 – 180.
9. Емоційний розвиток дитини / Упоряд.: С.Максименко, К. Максименко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2004. 112 с.
10. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитися? Діагностика і корекція труднощів у навчанні молодших школярів. Київ : Початкова школа, 2003. 128 с.
11. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2007. 256 с.
12. Кириленко Т. С., Шамлян К. М. Психологія волі: навч. посіб. Київ : Київський університет, 2018. 159 с.
13. Кісарчук З. Г. Особливості розвитку практичної психології на сучасному етапі. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. № 3. С. 10 – 12.
14. Кондратенко Л. Розумові здібності дитини : Диференціально-діагностичний довідник психолога школи І ступеня. К.: Главник, 2004. 112 с.
15. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Стилос, 2006. 543 с.
16. Митник О.Я. Технологія розвитку мислення і мовлення молодшого школяра. *Електронний журнал лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України TECHNOLOGIES OF INTELLECT DEVELOPMENT*. 2019. Том 3, №3. С.58 – 77.
17. Подоляк Л. Г. Основи вікової психології. Київ : Главник, 2006. 112 с.
18. Приходько Ю. О., Савченко К. В. Розвиток вольових якостей молодших школярів як чинник їх навчальної успішності. Навчально-методичний посібник. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 60 с.
19. Психологічна діагностика мислення, інтелекту, креативності дитини / Упоряд.: С.Максименко, Л.Кондратенко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 112 с.
20. Психологічний довідник учителя. В 4-х кн. /Упоряд. В. Андрієвська. / За заг. ред. С.Максименка. К.: Главник, 2005. Кн. 1. 112 с., Кн. 2. 112 с., Кн. 3. 96 с., Кн. 4. 96 с.
21. Розвиток пізнавальних процесів дитини / Упоряд.: С.Максименко, В.Маценко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 112 с.
22. Русинка І.І. Психологія: Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. 512 с.
23. Савченко К.В. Цілеспрямованість молодших школярів із різними рівнями навчальних досягнень. *Актуальні проблеми психології*. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. Київ: Логос, 2007, т. 7, вип. 10. С. 352 – 362.
24. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 346 с.

- 25.Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Педагогічна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 168 с.
- 26.Сікорська Л. Особистість молодшого школяра в соціальному середовищі: вплив взаємодії «сім'я – школа» на поведінку дитини / за наук. ред. С.Л. Грабовська . *Психологічні студії Львівського університету*: зб. наук. праць. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. Вип. 1. С. 300–304.
- 27.Соціальна психологія : хрестоматія : навчальний посібник / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; С. О. Ставицька, Б. В. Бушуєва, Т. М. Зелінська, Т. В. Зайчикова, Д. Д. Отич, О. М. Склярєнко, А. Ф. Федорєнко ; за ред. С. О. Ставицької, Д. Д. Отич; рецензенти : Т. В. Андрущенко [та ін.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 341 с.
- 28.Співак Л.М. Діагностика і корекція «Я-концепції» молодших школярів з низьким рівнем навчальних досягнень: Навч. посібн. 2-ге вид. К.: Каравела, 2011. 224 с.
- 29.Філонєнко М. М. Психологія спілкування. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 383 с.
- 30.Хрестоматія з дитячої психології: навчально-методичний посібник / укладачі Ю.О. Приходько, І.О. Лапченко та інші. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2017. 320 с.
- 31.Як допомогти особистості в період переходу від війни до миру: соціально-психологічний супровід : практичний посібник / за наук. ред. Т. М. Титарєнко, М. С. Дворник / НАПН України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький, 2022. 154 с.
- 32.Яценко Т. С. Архаїчний спадок психіки: психоаналіз феноменології проблеми. Дніпро : Інновація, 2019. 283 с.
- 33.Яценко Т.С., Митник О. Я., Лапченко І. О., Ткаченко К. В. PRALOGICAL THINKING IN IN-DEPTH COGNITION OF THE PSYCHE, «Modern engineering and innovative technologies», Issue №17, Part 4, October 2021, P. 57 – 80. Published by: Sergeieva&Co Karlsruhe, Germany.
- 34.Svitlana H. DUBOVYK, Alexander Ya. MYTNYK, Nataliia O. MYKHALCHUK, Iona V. RASHKOVSKA, Alexander Yu. NABOCHUK TRAINING TEACHERS TO TEACH SOCIAL COMPETENCE TO YOUNGER PUPILS ASTRA Salvensis, year X, no. 1, 2022, p. 457 – 470.
- 35.Svitlana H. Dubovyk, Alexander Ya. Mytnyk, Nataliia O. Mykhalchuk, Ernest E. Ivashkevych and Nataliia O. Hupavtseva Preparing future teachers for the development of students' emotional intelligence. Canada, «*Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*», Volume 8, №3, 2020, p. 430 – 436.
- 36.The Psychology Book. Big Ideas Simply Explained. DK (Dorling Kindersley). 2012. 352p.
- 37.Yevchenko, I., Masliuk, A., Myronets, S. , Dubinina, K., & Ortikova, N. (2025). The Influence of Emotional Intelligence on Coping Skills. *International Journal of Statistics in Medical Research*, 14, 257–265. (0,25 д.а.) <https://doi.org/10.6000/1929-6029.2025.14.25>
- 38.Yevchenko, I., Masliuk, A., Myronets, S., Dubinina, K., & Podolyak, N. (2022). Players' individual characteristics affecting football team cohesion. *Amazonia Investiga*, 11(60), 113-120. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.60.12.11>

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/489-vkova-pedagogchna-psihologiya-polschuk-vm.html>
3. Савчин М.В. Вікова психологія. URL: <https://textbook.com.ua/psihologiya/1473452492>
4. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/492-vkova-psihologiya-sergenkova-op.html>
5. Methodology of Deep Perception of a Person's Mind *Open Journal of Social Sciences*. 2016. p. 121-127. DOI:10.4236/jss.2016.46013 URL: https://www.researchgate.net/publication/304003026_Methodology_of_Deep_Perception_of_a_Person%27s_Mind
6. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Osnovy-socpsych.pdf>

Витяг

з протоколу засідання кафедри практичної психології

педагогічного факультету

УДУ імені Михайла Драгоманова

(протокол № 12 від 13 травня 2025 року)

Присутні: завідувач кафедри, доктор пед. н., канд. психол. н., проф. Митник О.Я., канд. психол. н., доц. Каськов І.В., канд. психол. наук, доцент Дубініна К. В., доктор філософії в галузі психології, викладач Чанчиков І. К., доктор філософії в галузі психології, викладач Тарасов В.В., доктор філософії в галузі психології, викладач Бакка Ю.В., ст.викл. Лелюх-Степанчук О.О., викл. Гончаренко І. О., ст.викл. Халько М.С., викл. Максименко Н. В., ст. викл. Матвієнко І. А.

СЛУХАЛИ: про затвердження та рекомендацію до використання в освітньому процесі програми навчальної дисципліни «Психологія» циклу професійної підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для усіх педагогічних спеціальностей Педагогічного факультету (авт. – доц. Дубініна К.І.).

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити та рекомендувати до використання в освітньому процесі програму навчальної дисципліни «Психологія» циклу професійної підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для усіх педагогічних спеціальностей Педагогічного факультету (авт. – доц. Дубініна К.І.).
2. Просити Вчену раду педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова підтримати рішення кафедри практичної психології.

Завідувач кафедри

проф. Олександр МИТНИК

Секретар

Ольга ЛЕЛЮХ-СТЕПАНЧУК

ВИТЯГ
з протоколу № 5 засідання Науково-методичної ради
педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова
від 13 червня 2025 р.

Присутні: проф. Шапошнікова І.М. - голова ради; проф. Шевнюк О.Л. – заступник голови ради; доц. Коханко О.Г. – секретар ради; проф. Матвієнко О.В.; проф. Митник О.Я.; проф. Свириденко Д.Б.; проф. Кушнірук С.А.; проф. Цветкова Г.Г.; проф. Барановська Л.В.; доц. Пугач Ю.М.; доц. Довбня С.О.; доц. Сова О.С.; доц. Чабайовська М.І.; доц. Вишківська В.Б.; доц. Задорожна О.М., доц. Томаржевська І.В.

Слухали: про затвердження та рекомендацію до використання в освітньому процесі *програми навчальної дисципліни «Психологія» циклу професійної підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для усіх педагогічних спеціальностей Педагогічного факультету (авт. – доц. Дубініна К.І.).*

Ухвалили: затвердити та рекомендувати до використання в освітньому процесі *програму навчальної дисципліни «Психологія» циклу професійної підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для усіх педагогічних спеціальностей Педагогічного факультету (авт. – доц. Дубініна К.І.).*

Голова НМР
педагогічного факультету

проф. Ірина ШАПОШНІКОВА

Секретар

доц. Оксана КОХАНКО

ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ № 14
засідання Вченої ради Педагогічного факультету
УДУ імені Михайла Драгоманова

25 червня 2025 року

СЛУХАЛИ:

Про затвердження та рекомендацію до використання в освітньому процесі програми навчальної дисципліни «Психологія» циклу професійної підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для усіх педагогічних спеціальностей Педагогічного факультету (авт. – доц. Дубініна К.І.).

УХВАЛИЛИ:

Затвердити та рекомендувати до використання в освітньому процесі програму навчальної дисципліни «Психологія» циклу професійної підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для усіх педагогічних спеціальностей Педагогічного факультету (авт. – доц. Дубініна К.І.).

Голова Вченої ради

Тарас ОЛЕФІРЕНКО

Секретар Вченої ради

Юлія ПУГАЧ

Рецензія
на навчальну програму освітнього компоненту
«Психологія»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Автор-укладач: Дубініна К.В., канд психологічних наук, доцент

Актуальність рецензованої програми даного освітнього компоненту обумовлена потребою у підготовці конкурентоздатного та компетентного вчителя щодо побудови комфортного психологічного середовища в освітньому процесі, в якому домінує у часі проблемно-пошуковий діалог між суб'єктами освітнього процесу. Виходячи з вище зазначеного, дана програма є цінною у системі професійної підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в УДУ імені Михайла Драгоманова.

Програма має авторську оригінальність: в ній органічно поєднуються загальні основи розвивальної місії форм і методів навчання, доцільності їх використання в освітньому процесі щодо впливу на індивідуально-психологічні властивості особистості, на розвиток пізнавальних та емоційно-вольових психічних процесів. Оволодіння змістом програми допоможе майбутньому вчителю конструктивно взаємодіяти з учнем в освітньому процесі, надавати консультативну допомогу у вирішенні соціально – психологічних проблем.

Розподіл навчального часу розраховано на 6 кредитів – на загальну психологію; соціальну психологію; вікову та педагогічну психологію; спеціальну психологію. На вивчення дисципліни заплановано 180 годин, серед яких лекційні, практичні і семінарські.

Привертає увагу досить чіткий опис змісту навчального курсу за модулями і темами.

Навчальна програма «Психологія» повністю відповідає вимогам до оформлення даного виду документів і може бути рекомендована до затвердження.

Рецензент:

доктор філософії у галузі психології,
викладач кафедри практичної психології
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Ілля ЧАНЧИКОВ

Рецензія
на навчальну програму освітнього компоненту
«Психологія»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Автор-укладач: Дубініна К.В., канд психологічних наук, доцент

Програму складено за вимогами кредитно-модульної системи навчання у ЗВО. Зміст програми має теоретико-прикладний характер. В програмі реалізовано системний підхід щодо розвитку психологічно-фасилітативної компетентності майбутнього вчителя, здатності будувати розвивальний освітній простір на основі знань особливостей розвитку психічних процесів особистості в онтогенезі; уміння конструктивно взаємодіяти з учнем на основі знань соціальної психології. Виходячи з вище зазначеного, зміст програми сприяє становленню конкурентоздатного вчителя ЗЗСО, взагалі, та, зокрема, вчителя початкових класів.

Рецензована програма структурована на модулі. Обсяг навчального навантаження студентів описаний у кредитах ECTS - залікових кредитах, які зараховуються студентам при успішному засвоєнні ними відповідного модуля. Зокрема, розподіл навчального часу розраховано на 6 кредитів у які включено загальну; соціальну; вікову; педагогічну; спеціальну психологію. На вивчення дисципліни заплановано 180 годин.

Авторкою для студентів досить чітко описаний зміст навчальної дисципліни за трьома модулями і темами. Доступно згрупований матеріал за такими змістовими модулями: 1) Загальна психологія як галузь наукових знань. 2) Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання. 3) Основи вікової, педагогічної та спеціальної психології.

Рекомендований перелік інформаційних ресурсів, що представлений у програмі, повною мірою відображає науково-методичні надбання психології: класичні, сучасні роботи науковців, підручники, навчальні посібники, інтернет джерела.

Враховуючи вище викладене, програма «Психологія» повністю відповідає вимогам до оформлення даного виду документів, може бути рекомендована до затвердження та подальшого упровадження у навчальний процес із підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в УДУ імені Михайла Драгоманова.

Рецензент

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

